

prof. dr Gerard Ciołek
Warszawa, Kłopińska 26/17

Warszawa 20.VI.57

Ocena programu pracy prof. Witolda Plapisa pt.

"Architektura otwarta i jej elementy"

U w a g i o g ó l n e .

Podjęty temat zasługuje na gorące poparcie. Podobnie jak w architekturze i urbanistyce, literatura polska nie posiada opracowania, dotyczącego metody projektowania ogrodów w oparciu o logikę teorii kompozycji. Projektowanie ogrodów stało się obecnie przedmiotem amatorskich spekulacji, mniej lub bardziej zręcznych chwytów kompozycyjnych, operujących łatwiznami i efektami, zapożyczonymi naogół bezkrytycznie przez planistów, nie posiadających podstawowego wykształcenia w tym zakresie. Budowy planu i organizacji przestrzeni przy pomocy elementów roślinnych i architektonicznych.

Przykładem świetnego ujęcia tych zagadnień jest, wydana w 1955 roku praca węgierskiego architekta Ormos Imre: Kerttervezés története és gyakorlata /projektowanie ogrodów/, która w szeregu lapidarnych, szkiców i rysunków, wykresów i planów oraz znakomicie ujętych zdjęć ujmuje problemy architektonicznej dyscypliny w sztuce ogrodowej.

Wydaje się, że praca prof. Witolda Plapisa w tym właśnie kierunku zmierza.

U w a g i s z c z e g ó ł o w e .

- I.1.1. Ponieważ w klasycznej literaturze przedmiotu nie istnieją wątpliwości co do tego, czy ogród jest zjawiskiem typu architektonicznego, wydaje się, że celem pracy nie powinno być ani uzasadnienie, ani przypomnienie, lecz wszechstronne omówienie specyfiki tego działu kształtowania przestrzeni, która go wyróżnia od architektury i budownictwa strictu sensu.
- I.1.2. Dowód tezy istnieje tak dawno, jak dawno zakładane są ogrody, bez względu na styl i epokę w której one powstawały. Przecież nawet warzywnictwo i sadownictwo opiera się na

architektonicznych zasadach podziału przestrzeni uprawnej na grzędy, kwatery i pola, zgodnie z funkcjonalnymi przesłankami, opartych o tendencję do porządkowania i rytmizowania poszczególnych elementów.

Wydaje się, że faktów oczywistych i jakby niezależnych od naszych upodobań nie należy uzasadniać. Może to być przedmiotem artykułów dyskusyjnych lub polemicznych w prasie fachowej, lecz podejmowanie poważnego opracowania dla kręgu osób, które nie zdają sobie nawet sprawy z tego, że w podświadomości operują architektonicznymi metodami myślenia w projektowaniu a wygłaszają sprzeczne ze swoimi czynami teorie - jest przesadą. Prac naukowych nie tworzy się dla amatorów-analfabetów, lecz dla ludzi, którzy posiadają pewne przygotowanie do ich przyjęcia.

- I.1.3. Nie przypomnienie, lecz wszechstronne rozwinięcie metody łączenia architektury budowli z architekturą ogrodu.
- I.1.5 - 8. Wydaje się, że praca powinna opierać się nie tylko na przykładach rozwiązań polskich, lecz powinna objąć szeroki wachlarz ogrodów starożytności klasycznej i wschodniej, średniowiecza i odrodzenia, baroku i klasycyzmu, romantyzmu i naturalizmu oraz rozwiązania współczesne. Np. problem przenikania się wewnątrz architektonicznych z ogrodowymi występuje w tarasowych galeriach ogrodów babilońskich, w kryptoportykach rzymskich, krużgankach maurytańskich i klasztornych w średniowieczu, w loggiach renesansu, kolumnadach baroku, portykach klasycyzmu itd. Współczesne rozwiązania Le Corbusiera, Frank Lloyd Wrighta, Niemeyera, Dumasa dają klasyczne przykłady jedności ogrodu z architekturą i ich wzajemnych przyników.
- I.2. Tytuł pracy należy ustawić przed celem pracy, jakkolwiek tytuł wynika z celu.
- I.2.2. Wydaje się, że właśnie pojęcia tradycyjne są bardziej jednoznaczne, niż współczesne próby wprowadzenia nowej terminologii, opartej często o wąską specjalizację. Pojęcie "ogród" jest zupełnie jednoznaczne z określeniem obszaru zamkniętego ogródkiem, a więc ograniczonego, a przeznaczonego dla kultury świata roślinnego wraz z elementami architektury, podobnie jak pojęcie "krajobraz" jest związane z obszarem, nie posiadającym ściśle określonych granic, a w którym znajdujemy elementy typu kompozycji ogrodowej wraz z innymi elementami typu architektonicznego lub technicznego.
- I.2.5. Terminy "architektura zamknięta" i "architektura otwarta" nie są terminami jednoznaczными i powinny być zastąpione terminami "ogród" "architektura" i "ogród".
- I.3.2. Rozważania należałoby oprzeć na materiale conajmniej europejskim, a nie wyłącznie na polskim. W tym wypadku ilość obiektów dla analizy będzie aż nadto wystarczająca.
- I.3.3. Należałoby zmienić kolejność wg. chronologii: Drège 1912. Jankowski 1923, Buczkowski 1924, Ciołek 1954. Nadmienić należy, że w "Ogrodach Polskich" analiza rozwiązań oparta była o punkt widzenia "kompozycji przestrzennej i architektonicznej" /str. 10/, i że oczywistość tego faktu nie zobowiązywała autora do każdorazowego podkreślania tego aspektu.
- I.3.4. Ocena literatury zachodnioeuropejskiej jest niesłuszna. Najwięcej w tej mierze zamieszczenia narobił Jankowski /Dzieje ogrodnictwa w Polsce 1923, Dzieje ogrodnictwa 1936/, w którego ujęciu ogród był tylko zagadnieniem upraw, tro-

- chę innym, niż sad lub warzywnik, a nie problemem twórczości plastycznej. Tymczasem zarówno M.L. Gothein /Geschichte der Gartenkunst 1913/ jak i szereg innych opracowań ujmuje zagadnienia sztuki ogrodowej, jako zagadnienia plastyczne, a więc automatycznie jako zagadnienia architektoniczne. Dowody: A. Grisebach - Der Garten. Eine seiner künstlerischen Gestaltung 1910; C. Ward - Royal Gardens 1912; A.E. Brinckmann - Schöne Gärten 1925; F. Hallbaum - Der Landschaftsgarten 1927; M. Charageat - L'art des jardins 1930; H. Batsford, C. Fry - Homes and gardens of England 1932; L. Corpechot - Parcs et jardins de France 1937; G. Selling - Svenska horgardshem under 1700-talet 1937; I. Bijhouver - Nederlandsche Tuinen en Buitenplaatsen 1948; C. Tunnard - Gardens in the modern landscape 1948; H.F. Clark - The english landscape garden 1948 i i.
- I.3.5. Wymienione właśnie prace traktują zarówno o historii jak i teorii kompozycji ogrodowej.
- I.3.6. "Musterbuch" od XVII w. począwszy podają przykłady, oparte o architektoniczną zasadę kompozycji ogrodów. Przeważa w nich zagadnienie formy nad innymi względami np. natury hodowlanej czy tzw. urządzeniowej.
- I.3.9. Tezy nie należy uzasadniać, lecz rozwinąć, wskazując na metodę projektowania w różnych okresach historycznych i przedstawiając na jej przemiany stylistyczne.
- I.3.10. Podstawowe prace na temat teorii kompozycji należy bezwzględnie tłumaczyć na język polski.
- I.3.17. Ustalenie jednoznacznej terminologii jest niezbędne.
- I.4.1 Przy sposobach kompozycyjnych należy dodać "środki" kompozycyjne.

/-/prof. dr Gerard Ciołek